

طرح تحقیق اقتصاد غلات در ایران

در کار تحقیق، طرح تحقیق نقش اساسی دارد، اولین کار مدیران تحقیق و محققان تهیه و پیشنهاد طرح تحقیق است. درین طرح از یکطرف خطوط اصلی کار محقق رخط مشی فکری او برای بررسی موضوع و جستجوی حقیقت و حل مسأله مشخص میگردد. محقق درین طرح کوشش میکند موضوع تحقیق را تا آنجا که میسر باشد بدقت تعریف کند و حدود و فصول آنرا مشخص سازد، روشی را که برای کار تحقیق بکار خواهد برد معین سازد، مآخذ و منابع و مشاهدات و تجربیات لازم برای تحقیق را تعیین کند، چگونگی طبقه بندی و منظم ساختن این مصالح و استنتاج اصول علمی از آنها را مشخص سازد و از طرف دیگر احتیاجات مادی گروه تحقیق یعنی مدت لازم برای انجام کار و تعداد و ساعات کار همکاران و بودجه لازم را پیش بینی کند. طبیعی است که طرح تحقیق دائماً در ضمن کار از طرف محقق مورد دقت واقع میشود و ممکن است ضمن کار تحقیق تغییراتی در بعضی موضوعهای فرعی لازم شود یا در تقدم و تاخر و درجه اهمیت قسمتهای مختلف طرح اصلاحاتی ضرورت پیدا کند. چون کار کردن و مطالعه بر مبنای طرح تحقیق در ایران تازه‌تری دارد در شماره‌های این مجله بعضی از طرحهای تحقیق که مورد قبول مؤسسه قرار میگیرد منتشر خواهد شد و درین شماره، قسمت علمی، طرح تحقیق اقتصاد غلات در ایران درج میگردد.

سازمان گروه تحقیق

مدیر طرح تحقیق: مهندس منصور عطائی استاد دانشگاه و کنیل سابق وزارت کشاورزی

ناظر طرح تحقیق: دکتر محمود کیهان استاد دانشگاه

اعضاء و همکاران گروه تحقیق: مهندس امیرحسین امیربروین مدیر کل اقتصاد وزارت کشاورزی

مهندس ابوالفتح رازقی کارشناس برنج بنگاه تهیه بذر وزارت کشاورزی

مهندس حسین شاکرین رئیس اداره فنی بنگاه تهیه بذر وزارت کشاورزی

دکتر عباسقلی خواجده نوری دانشیار دانشگاه

دیر گروه: ابوالقاسم بحرآبادی

شعبه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

طرح تحقیق اقتصاد غلات در ایران

I - موضوع تحقیق - بررسی اقتصادی لئدم و جو و برنج

II - شرح تحقیق - غلات از نظر کشت و مقدار محصول مهمترین محصول کشاورزی

ایران است. ارزش تولید سالیانه غلات در کشور ما تقریباً به بیست و پنج میلیارد ریال بالغ میگردد و این مبلغ یکی از بزرگترین ارقام درآمد ملی ما محسوب میشود. تعداد کشاورزانی که در این تولید شرکت دارند اکثریت جمعیت کشور را تشکیل میدهند و این درآمد نتیجه فعالیتهای تولیدی آنان است.

مصرف غلات از جنبه تغذیه درجه اول اهمیت را دارد و خوردن نان و برنج جزء رژیم غذایی و عادت عمومی مردم شهرها و روستاهای ایران است. خرید نان در بودجه خانواده های کم درآمد مهم و قابل ملاحظه ای را تشکیل میدهد. بنا بر مطالعاتی که در اداره بررسیهای اقتصادی بانک ملی صورت گرفته بیشتر درآمد خانواده های کم درآمد شهری صرف خرید نان میشود و مطلب قابل توجه اینکه از چندی پیش با بنظر میزان تولید لئدم با مصرف آن در کشور ما موازنه ندارد و صادرات برنج نقصان زیادی پیدا کرده است و آمار کمکی نشان میدهد که در سالهای اخیر سالیانه مفادیری لئدم برای تأمین کسری مصرف از خارج خریداری و وارد شده است و رقم صادرات برنج نقصان یافته است و این در حقیقت زنگ خطری است که اقتصاد یون کشور را بمنظور حراست و حفظ و بقا و احتمالاً برای بهبود وضعیت بحال آماده باش در آورده تا در این باره مطالعه عمیقی را شروع کنند.

علل عمده عدم موازنه در مورد لئدم بنظر اول از دید جمعیت ایران یا نقصان تولید یا عدم تناسب افزایش میزان تولید با ازدیاد مصرف است و در مورد برنج دلیل کاهش صادرات - عوامل سیاسی و نوسان قیمت ارز و عدم تثبیت درجه مرغویت و باکی و احتمالاً افزایش مصرف داخلی و غیره است. برای اینکه بتوان در کلیه این مسائل اظهار نظر قطعی کرد لازم است با مراجعه بآمار و اطلاعات و قرائنی که در دست است وجود چنین عنلی را ثابت کرد و آنها را مورد بررسی و تحقیق قرارداد تا برای رفع مشکلات ناشی از آنها چاره جوئیهای لازم بعمل آید. این تحقیقات و بررسیها طبق دو برنامه زیر که یکی برای گندم و جو و دیگری برای برنج تنظیم گردیده صورت خواهد گرفت

III - برنامه تحقیق اقتصادی گندم و جو

الف - مطالعه تولید گندم و جو

- ۱ - تعیین سطح کشت گندم و جو در ایران در سالهای اخیر و سالهای قبل و مقایسه آن با هم .
- ۲ - تعیین مقدار تولید گندم و جو در ایران در سالهای اخیر و سالهای قبل و مقایسه آن با هم .
- ۳ - مطالعه عوامل طبیعی مانند شرایط اقلیمی و بیولوژیکی مؤثر در تولید :
  - تعیین میزان بارندگی سالیانه در مناطق مختلف کشور از سالهای گذشته تا سال جاری
  - مطالعه رابطه آن با محصول گندم در همان سالها بمنظور تعیین درجه همبستگی بین مقدار بارندگی و میزان تولید .
  - تعیین جمع حرارت روزهای سال در سالهای اخیر و سالهای قبل در نقاط مختلف کشور .
  - تعیین شدت آفات و امراض و ناسازگاریهای مؤثر در مقدار محصول گندم و جو
  - مطالعه کسر شدن تولید در نتیجه بروز آنها از هر چند سال پیش که ممکن باشد .
  - تعیین مقدار نقصان محصول در نتیجه فرسودگی خاک و مطالعه جبران آن با کودهای شیمیائی و آلی .
- ۴ - مطالعه امکان بهبود جنس گندم (طبنجه بندی تجارتنی و زراعتی و نانوائی) از دیداد و ترویج بذرهائی اصلاح شده .
- ۵ - مطالعه عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر در تولید :
  - سیاست اقتصادی در باره گندم و جو و نان .
  - مضامع قوانین و تصمیمهای مربوط بغلات و همبستگی آن با تولید و قیمت .
  - آمار صادرات و واردات گندم و جو .
  - تعامیل دولتها بنازل نگاهداشتن قیمت نان در شهرها و مضامع اثرات آن .
  - نقش گندم و جو در تأمین زندگی زارع .
  - تقسیم محصول گندم و جو بین زارع و مالک .
  - تعیین هزینه واحد تولید در مناطق مختلف کشور و در صورت امکان مقایسه آن با کشورهای خارج .
  - میزان درآمد زارع از کشت گندم و جو و تعیین اینکه آن درآمد چند روز از زندگی او را در سال تأمین میکند (در دهات خرده مالک و در دهات اربابی)
  - جمعیت کشور و توزیع آن در دهات - تأثیر مهاجرت از دهات بشهرها در تولید غله .
  - مکانیزاسیون کشاورزی - مطالعه امکان ازدیاد سطح کشت با عمل مکانیزاسیون .

ب - بازار و بازرگانی گندم

۱- توزیع :

— نگاهداری

— حمل و نقل

— مدار توزیع

— نقش واسطه‌ها بین تولیدکننده و مصرف‌کننده .

۲- عرضه :

— مقدار تولید .

— آمار صادرات گندم و جواز هرچند سال بیش که متدور باشد و مطالعه تأثیرات آن در قیمت .

۳- تقاضا :

— تغییرات جمعیت ایران از سالهای قبل تا کنون .

— کوشش در تعیین مصرف گندم و وجود دردهات و شهرها .

— تأثیر تغییرات درآمد و سطح زندگی افراد در مصرف نان .

— آمار واردات گندم و جواز هرچند سال باینطرف که ممکن باشد و مطالعه تأثیر آن در قیمت .

۴- تنظیم عرضه و تقاضا - قیمت :

— مطالعه قیمت گندم و جواز ایران و مقایسه آن با قیمت بین‌المللی در سال جاری و

سالهای قبل .

— مطالعه بهای گندم ز جو و مقایسه آن با تغییرات قیمت محصولات دیگر کشاورزی .

— مطالعه در باره تثبیت نرخ غله و اثرات آن در سطح نوسانات فصلی (آنچه در گذشته

بوسیله اداره غله و نان صورت گرفته) .

— مقایسه نوسانات قیمت گندم و جواز با شاخص هزینه زندگی و شاخص قیمتها .

— تعیین و تشریح عواملی که در قیمت تمام شده و قیمت غلات در بازار مؤثر است .

ج- بررسی تأثیر موافقتنامه های بین‌المللی و تجارت خارجی غلات در تولید و بازرگانی

غلات ایران .

۱- سازمانهای بین‌المللی غلات و مقررات مربوطه .

۲- موافقتنامه بین‌المللی گندم بین کشورهای بزرگ تولیدکننده .

۳- قانون عمومی . ۸۴ ایالات متحده امریکا در موضوع فروش مازاد محصول کشاورزی

پنول کشورهای مصرف‌کننده .

- ۴ - مطالعه بازده غلات در کشورهای غله خیز دنیا و مقایسه آن با بازده غلات در ایران .
 ۵ - مطالعه هزینه واحد تولید و قیمت تمام شده در کشورهای غله خیز دنیا و مقایسه آن با ارقام مربوطه در ایران .
 ۶ - مطالعه قیمت غلات در بازار بین المللی و مقایسه آن با قیمت های ایران در سال جاری و سال های قبل .

IV - برنامه تحقیق اقتصادی برنج :

الف - تولید برنج :

- ۱ - تعیین سطح کشت شالیکاری کشور در سال های اخیر و سال های پیش و مقایسه آنها .
- ۲ - تعیین مقدار تولید برنج کشور در سال های اخیر و سال های قبل و مقایسه آنها .
- ۳ - مطالعه عوامل طبیعی مؤثر در تولید اعم از شرایط اقلیمی و بیولوژیکی .
- ۴ - تعیین میزان بارندگی سالانه در مناطق مختلف برنج خیز کشور از سال های گذشته تا سال جاری و مطالعه رابطه آن با محصول برنج همان سالها بمنظور تعیین همبستگی بین خشکسالی و مقدار محصول .

— تعیین جمع حرارت های روزانه — حد اقل و حداکثر — حرارت مطلق سال از سنوات گذشته تا سال جاری در مناطق برنج خیز کشور .

- ۵ - تعیین میزان آب رودخانه ها و مقدار مورد مصرف آن در مناطق مختلف برنج خیز
- ۶ - تعیین شدت آفات و امراض و ناسازگاری های مؤثر در مقدار محصول برنج و مطالعه کسر شدن تولید در نتیجه بروز آنها از هر چند سال پیش که ممکن باشد تا سال جاری .

— تعیین مقدار کسر شدن تولید در نتیجه کشت متوالی و ضعف تدریجی خاک مزروعی و مطالعه جبران آن با کودهای آلی و معدنی .

— مطالعه تکنیک کشت در مناطق مختلف برنج خیز و مقایسه عملکردها .

۴ - عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر در تولید :

— مطالعه قوانین و تصویب نامه های مربوط سیاست اقتصادی دولت ها درباره برنج و همبستگی آن با تولید و قیمت .

— تقسیم محصول بین مالک و زارع و نقش برنج در تأمین زندگی زارع .

— تعیین هزینه واحد کشت و تولید در مناطق مختلف برنج خیز .

— میزان درآمد زارع از کشت برنج و تعیین اینکه درآمد مزبور کفاف چند روز زندگی

او را میدهد در مناطق مختلف (بتفکیک دهات خرده مالکی و دهاتی که مستاجر بهره برداری می کنند و یا مالک مستقیماً اداره میکند) .

— مطالعه طرحهاییکه برای افزایش سطح کشت برنج و عملکرد واحد سطح تا سال جاری آغاز شده و در دست اجراست .

ب - بازار و بازرگانی و رقم بندی برنج

۱ - توزیع :

- مطالعه ارقام برنجهای مختلف کشور از لحاظ مقدار محصول — تغییر و مرغوبیت تجارتي و تعیین اینکه باب کدام بازار داخلی یا خارجی است .
- مقایسه برنجکوبی دستی و ماشینی در ارزش غذایی و سرعت کار و میزان هزینه .
- مطالعه طرق مختلف نگاهداری برنج در مناطق مختلف کشور — بررسی نواقص امر و زیانهای حاصله از آفات قارچی — شپشه ها و موش .
- حمل و نقل .
- مدار توزیع .
- نقش واسطه هایین تولید کننده و مصرف کننده .

— مطالعه اختلاط ارقام مختلف در تهیه انواع تجارتي باب بازارهای داخلی و خارجی بوسیله بازرگانان

۲ - عرضه :

- مقدار تولید که بین بازارهای داخلی و خارجی عرضه میشود .
- آمار صادرات از هر چند سال پیش که ممکن باشد .
- نحوه صدور بازارهای خارجی و مطالعه تأثیر آن در قیمت .
- مطالعه اثر مداخلات دولت بعنوان صادر کننده در میزان صادرات برنج بکشورهای خریدار .

— مطالعه درباره جلب بازارهای خارجی برای مازاد محصول سنوات آتی .

— بررسی تأثیر خرید مازمان برنج در وضعیت اقتصادی زارعین و مالکین و بازرگانان .

۳ - تقاضا :

- تغییرات جمعیت کشور از سالهای قبل تا کنون .
- تعیین مصرف برنج در دهات و شهرها از سالهای قبل تا کنون و تحقیق درباره علل تغییرات و همبستگی آن با مصرف کنند .

— مطالعه اثرات تغییر سطح زندگی و درآمد افراد در مصرف برنج .

— پیش بینی مصرف سنوات آتی کشور با توجه بتغییرات تعداد نفوس و تغییر سطح زندگی

شهرنشین ها .

— مطالعه درباب طرق تعمیم مصرف برنج اضافی در مناطق کم غذای کشور.

۴— تنظیم عرضه و تقاضا (قیمت) :

— تعیین قیمت برنج در ایران و مقایسه آن با خارج در سال جاری و سالهای قبل .

— مقایسه قیمت برنج در کشور با تغییرات قیمت محصولات دیگر کشاورزی .

— مطالعه نوسان قیمت در ماههای مختلف سال .

— مقایسه نوسان قیمت برنج با شاخص هزینه زندگی و شاخص قیمتها .

— تعیین و تشریح عواملی که در قیمت تمام شده در بازار مؤثر است .

V— روش تحقیق — روش تحقیق آماری و استدلالی خواهد بود. تردیدی نیست چنانچه درجه

صحت آمارهای موجود از نظر علمی کافی باشد بهترین طریقه در بررسی اقتصادی بکار بردن روش

اکونومتری و تجزیه و تحلیل آماری است و بی چون آمارهای موجود مخصوصاً در مورد تولید

و مصرف در سالهای مختلف دارای تقریب بیش از حد اغماض است، علینذا روش تحقیقی در این

طرح آماری توأم با استدلال خواهد بود یعنی علاوه بر تجزیه و تحلیل آمارهای موجود عوامل اقتصادی

که موجب تغییرات و پدیده‌های در سرتولید و بازار ذاتی غلات هستند نیز مورد مطالعه قرار خواهد گرفت .

در این طرح حتی الامکان از روش تحقیقات عملی و صحرایی احتراز شده است زیرا اصولاً

هدف طرح بیشتر مربوط به جنبه‌های اقتصادی موضوع بوده و از لحاظ کشاورزی و زراعتی از اطلاعات

موجود در دستگاهها استفاده خواهد شد .

VI— منابع تحقیق — مدارک و اطلاعات و آمارهای موجود در وزارتخانه‌ها و مؤسسات زیر :

وزارت کشاورزی (اداره کل اقتصاد — بهاء، خالصجات)، وزارت کشور (اداره کل آمار

و بررسیها و اداره کل آمار عمومی)، وزارت ثمرکات و انحصارات (اداره کل غله و نان و اداره کل

ثمرک)، وزارت راه (اداره کل هواشناسی)، وزارت فرهنگ (اداره کل اوتان)، بانک ملی ایران،

کتابخانه مجلس شورای ملی و سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد .

VII — نحوه اجرای برنامه .

۱— ضبط و طبقه بندی مدارک جمع آوری شده .

۲— مطالعه و بررسی مدارک جمع آوری شده بوسیله اعضاء گروه و مقایسه آمارهای

مستخرج از منابع مختلف بمنظور تصحیح آنها و بالاخره محاسبه و تجزیه و تحلیل آمارها و مدارکی

که درجه صحت آنها رضایتبخش باشد .

۳— تعیین و تشریح عواملی که در پدید آوردن تغییرات در تولید و مصرف و صادرات و واردات

داخلت دارند .

۴— تهیه گزارشهای نهائی و چاپ نشریات مربوط به نتایج بدست آمده .